

ПОСТАЈАЊЕ ЖЕНОМ*

Шта је жена данас: мајка, домаћица, супруга, успешна пословна жена. Док жена данас може мање-више успешно да спаја две сфере живота: приватну и пословну, породицу и посао, још увек процес постајања женом није довршен, а по ауторки књиге *Постајање женом*, можда се и неће скоро окончати.

Циљ књиге *Постајање женом*, ауторке Адриане Захаријевић јесте да укаже на *процесуалност и нужну недовршеност бивања женом*. Ова књига представља мулти-дисциплинарни приступ историји и теорији феминизма. Ауторка се овим проблемом бави користећи се социолошким, политиколошким и историјским резултатима.

Да би показала нестабилност категорије *жена*, као субјекта теорије и самог деловања, ауторка проучава како се процес постајања женом одвијао на простору Велике Британије и Сједињених Америчких Држава у периоду од 20-тих до краја 60-тих година XIX века, где историјски лоцира почетак феминистичког покрета. У складу са овим опредељењем, садржај књиге је структурисан тако да се у првом делу разматрају услови услед којих проституција као феномен одређује организовање жена. Други део књиге представља покушај да се открије на који начин борба за укидање ропства одређује борбу за женска права гласа у САД. Ауторка настоји да покаже да феминистички покрет произлази из сукоба са нормом, при чему је у Енглеској неопходну свест за то пружила проституција, а у Америци – ропство.

Сликовити описи и бројне илустрације у овој књизи дочаравају нам друштвено-историјске околности у којима се одвијао процес настајња жене.

У првој половини XIX века у Великој Британији, мушкарац одлучује у име жене, располаже њеним радом, имовином, личношћу. Жене нису имале право гласа, право на рад, имовину, развод и старање над потомством, а за њихове поступке био је одговоран мушкарац. Жена није посматрана као биће по себи, већ је била дефинисана само „у односу на“, па је тако могла бити: удата, неудата, мајка незаконитој деци или удовица. Проституција се сматрала нужном да би се одржала равнотежа између приватног и јавног. Двоструки стандард који је одликовао односе међу женама и мушкарцима, оправдан је доктрином о дијаметрално супротном доживљају сексуалности и његовим биолошким основама. Питање је да ли би се, у једном друштву које је покушавало да одржи привид моралности, уопште и говорило о проституцији у светлу политике полова да се она није појавила у интересу јавног здравља. У тренутку када прве феминисткиње говоре о препрекама које стоје на путу образовању, запошљавању, поседовању власитите имовине, проституција постаје симбол женске немоћи и потпуне зависности од мушке сексуалне жеље. Постојање двоструког моралног стандарда показује да је енглески феминизам XIX века, говорећи у име жена, заправо говорио у име само оних које су унутар грађанског друштва пристале на раздвојеност приватне и јавне сфере и својим пристанком ову раздвојеност подржале и одржале.

* Приказ књиге Адриане Захаријевић (2010) *Постајање женом*. Београд: Реконструкција женски фонд, стр. 221.

Ауторка наводи да је у Америци аболционизам омогућио услове за борбу за права жена. Радикални аболционизам је тражио укидање структурне неслободе и једнакост за све људе. Борба за права робова је била заправо борба против традиционалне хијерархије и неправде, али са друге стране и ослобађање од терета прописаних друштвених улога. Беле жене су, у XIX веку, полазиле од претпоставки да се родни идентитет може изоловати од расног и класног и да се, кад се говори о жени, подразумевају све жене без обзира на расу. Међутим, стварност је била другачија – црне жене нису имале право на живот, на морал и сопствену вољу, нису могле имати посредна права као супруге, биле су отуђиве као што је и њихово потомство припадало власницима неотуђивих права.

Беле жене су, заузимајући се за права робова, стицале свест о сопственој обесправљености. Везу између женских права и права робова, ауторка проналази у специфичној расподели моћи. Систем ропства је црну жену лишио свих одлика нежнијег пола. Америчке беле жене су своје право на права добијале посредно, путем правно признатог брака, док је робовима брак био ускраћен. Црни парови су могли да озваниче заједницу која је личила на брачну, али није била брак. Допуштање наводних брачних заједница стварало је привид нормалног живота који је северноамеричким плантажерима омогућавао мањи трошак за сталну трансатлантску обнову радне снаге. С обзиром на то да је наслеђивање ропства законом било дефинисано као матрилинеарно, то је омогућило дугорочну репродукцију робова и слободан приступ белих мушкараца свим црним женама.

Жена као предмет теорије и праксе феминизма и циљ борбе коју воде жене широм света, представља нестабилну категорију. Питање које се поставља је: ако нема стабилног идентитета, субјекта говора о женама, како је уопште могуће политичко деловање у име жена? Ауторка сматра да управо та неодрживост фиксираног идентитета омогућава стално ослобађање и ширење моћи деловања, чинећи феминизам субверзивним обећањем да је укидање привилегија могуће.

Као кључни метод за разумевање начина на који се конституише субјект историје феминизма препознаје се Фукоов генеолошки метод, што важи како за разумевање рада норме, тако и за објашњење противречности којима обилује историја феминизма. Фукоов значај огледа се у томе што показује да феминизам нема чврсте темеље, непроменљиву структуру, да је у сукобу са нормом, али да је истовремено подупире, није довршен и захтева практиковање слободе да би се за слободу могао борити.

Начин на који су се жене бавиле питањима проституције и укидањем ропства објашњава како је нарастала њихова свест о подређеном положају, као и потреба да се доведе у питање схватање слободе и морала и да се превреднују преовлађујуће вредности. Бивање женом најпре је било политичка привилегија припадница средње класе, које су говориле као да представљају све жене, иако су бројне жене, због своје расне или класне припадности, биле искључене из те категорије. Ауторка закључује да, упркос томе што феминизам почива на говору у име жене, постоје унутрашње немогућности да се одржи ентитет жене који би могао да означи све жене, у свим временима и свим местима. Међутим, постајање женом је сталан процес који представља могућност слободе и ширења моћи деловања и као такав он представља основу феминизма.